

Werken vanuit ambities

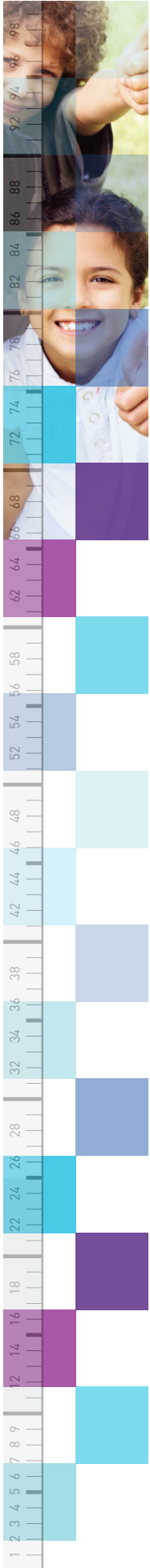
Scholen geven invulling aan passend onderwijs aan de hand van het 4D-model: data, duiden, doelen, doen. Deze 4D denk- en werkwijze is toepasbaar in elke onderwijskundige setting en geschikt voor zowel basisvakken (begrijpend lezen, rekenen e.d.), als voor leergebiedoverstijgende vakken (sociaal gedrag, leren leren, toekomstgerichte vaardigheden). Centraal bij het werken in 4D staan de ambities van de school. De resultaten die een school wil bereiken met haar leerlingen noemen we ambities/ schoolstandaarden. Ambities kunnen per school verschillen, maar zijn altijd de basis van het onderwijsaanbod. Ze worden niet geformuleerd op het gemiddelde. Dat geeft geen sturing aan een groep. Ambities formuleer je op drie standaarden die sturing geven aan drie aanpakken: Gevorderd, basis en intensief.

Hoe stel je een ambitie vast?

Begin bij het einde. Wat moet het merendeel van uw leerlingen hebben bereikt bij het verlaten van de school? En met welk percentage neemt u genoeg? Bedenk hierbij dat de ambitie moet passen bij de populatie leerlingen. Deze ambitie vormt het aanbod in de basisaanpak; het basisarrangement. Drukt u dit uit in een functioneringsniveau, dan kunt u dit terugvertalen naar inhoudelijke tussendoelen per jaar. In de praktijk blijkt het binnen verschillende onderwijskundige settings reëel, om een ambitie rechtstreeks te vertalen naar inhoudelijke tussendoelen. Dit geeft juist houvast. Voor de betere leerlingen is er het gevorderd arrangement. Hierin staat wat u voor deze leerlingen anders doet. Voor leerlingen die juist onder de ambitie presteren, bepaalt u welke inspanningen er extra worden geleverd. Dit legt u vast in het intensieve arrangement. Het formuleren van een ambitie alléén op basis van de resultaten van de voorgaande jaren zegt uiteindelijk weinig. Vergelijk dit met autorijden, waarbij je alleen in de achteruitkijkspiegel kijkt.

Het 4D-model kan ook helpen bij het formuleren van schoolstandaarden. U neemt de volgende stappen:

4D	Stappen
Data	Data verzamelen (genormeerde toetsgegevens over vakken, gegevens over sociaal gedrag, methodegebonden toetsen, leerlijn gegevens).
Duiden	Data vergelijken met de ambitie bestaande uit drie standaarden. Bereikt u wat u wilt bereiken, stel dan deze kwaliteit als standaard. Bereikt u niet het gewenste resultaat, analyseer dan de onderwijskenmerken. Dit zijn factoren waar een leerkracht invloed op kan uitoefenen, namelijk: leertijd, didactisch en pedagogisch handelen en klassenmanagement.
Doelen	Leerlingen toewijzen aan de arrangementen (gevorderd arrangement, basisarrangement, intensief arrangement) Formuleren van doelen op de onderwijskenmerken waardoor een leerkracht zijn aanpak voor de volgende periode optimaliseert.
Doen	Uitvoeren van de expliciet beschreven onderwijskenmerken in de verschillende arrangementen (leertijd, leerstofdoelen, klassenmanagement, didactisch- en pedagogisch handelen).

Richt je niet zomaar op de didactische middenmoot! Vergelijk met de ambitie

Binnen het 4D-model worden leerlingen op basis van toetsresultaten toegewezen aan nauwkeurig samengestelde arrangementen. Voorafgaand aan een periode moet het voor alle leerkrachten duidelijk zijn welke toewijzingscriteria voor ieder arrangement worden gehanteerd om de ambitie te halen. Dit betekent dat gegevens van leerlingen steeds vergeleken worden met de ambitie of en niet met hoe ze zich verhouden binnen de groep; dit is een groepsstandaard.

Een leerling kan namelijk heel goed presteren in vergelijking met de rest van de groep, maar heel gemiddeld presteren vergeleken met de schoolstandaard. Met de toewijzingscriteria hanteert een leerkracht een denk- en werkwijze om verantwoorde keuzes te maken bij het inrichten van passend onderwijs.

De wetmatigheid die door Posthumus in 1940 (Posthumus (1940). Middelbaar onderwijs en schifting. Amsterdam: De Gids, pagina 24-42.) is beschreven, benadrukt dat een leerkracht 'onbewust' zijn handelen afstemt op de middenmoot van de groep. Juist het vergelijken van toetsresultaten met de ambitie maakt de leerkracht bewust van een eventuele spreiding binnen de didactische middenmoot van de groep. Hij kan daar vervolgens op anticiperen. In een groep is inderdaad altijd een middenmoot, maar dat betekent niet dat deze leerlingen dezelfde onderwijsbehoeften en leersnelheid hebben. Een vergelijking met de ambitie is, in het kader van passend onderwijs, een goede manier om het onderwijs te bieden waar een kind recht op heeft. Soms liggen opbrengsten van leerlingen zo uiteen dat je hen tekort doet als je ze als middenmoot onderwijs biedt. Het onderwijs afstemmen op de didactische middenmoot staat dan haaks op passend onderwijs. Veel leerkrachten in het primair onderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs geven aan, dat ze door de bewustwording van de verdeling van hun leerlingen over de verschillende arrangementen, het onderwijs praktisch kunnen organiseren en uitvoeren.

Meer uit de leerlingen met 4D

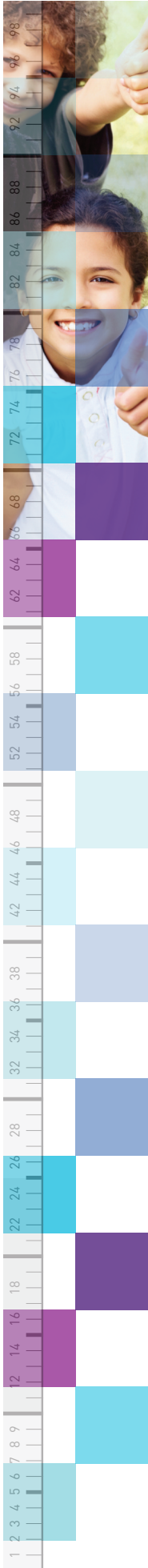
Binnen het 4D-model werkt iedere leerkracht in de regel met drie arrangementen (gevorderd, basis en intensief). De verdeling van leerlingen over de arrangementen kan verschillen per basis- of leer- gebiedoverstijgend vak. Het verschil tussen de data en de ambitie bepaalt het arrangement.

Voorbeeld 1

De ambitie van deze school is om de landelijke norm te halen. Dat betekent dat de school ernaar streeft om in groep 1 tot en met 8, 25% van de leerlingen toe te wijzen aan het gevorderd arrangement, 50% aan het basisarrangement en maximaal 25% van de leerlingen aan het intensief arrangement.

Arrangement	Percentage leerlingen van groep X in vergelijking met de ambitie/schoolstandaard
Gevorderd arrangement. Toewijzingscriteria: Vaardigheidsscore behorende bij Cito niveau A	25%
Basisarrangement. Toewijzingscriteria: Vaardigheidsscore behorende bij Cito niveau B en C	50%
Intensief arrangement. Toewijzingscriteria: Vaardigheidsscore behorende bij Cito niveau D en E	25%

In dit voorbeeld presteert deze groep volgens de ambitie/schoolstandaard en op de landelijke norm.

Voorbeeld 2

De ambitie van deze school is om boven de landelijke norm te scoren. Dat betekent dat deze school streeft om in groep 1 tot en met 8, 30% van de leerlingen toe te wijzen aan het gevorderd arrangement, 50% aan het basisarrangement en maximaal 20% van de leerlingen aan het intensief arrangement.

Arrangement	Percentage leerlingen van groep Q in vergelijking met de ambitie/schoolstandaard
Gevorderd arrangement. Toewijzingscriteria: Vaardigheidsscore behorende bij Cito niveau I	30%
Basisarrangement. Toewijzingscriteria: Vaardigheidsscore behorende bij Cito niveau II en III	20%
Intensief arrangement. Toewijzingscriteria: Vaardigheidsscore behorende bij Cito niveau V	50%

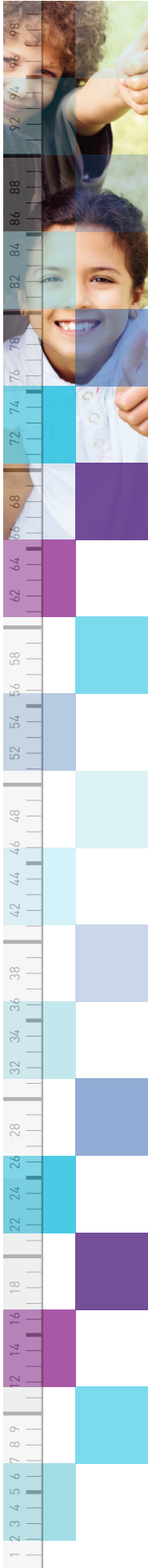
In groep Q zie je een grote spreiding binnen de didactische middenmoot. De leerkracht analyseert leerlinggegevens door te duiden welk onderwijskenmerk nog verbeterd kan worden. Voor de leerkracht van groep Q is het essentieel om de beschrijvingen op de verschillende onderwijskenmerken (leertijd, leerstofdoelen, klassenmanagement, didactisch- en pedagogisch handelen) in de verschillende arrangementen heel precies uit te voeren. Hij moet zich niet laten verleiden het aanbod aan te passen aan de zwakkere leerlingen, in dit voorbeeld de grootste groep leerlingen. In de praktijk zien we dat een groep hierdoor juist steeds zwakker wordt en leerlingen minder goed gaan presteren. Het is daarnaast belangrijk dat deze leerkracht extra leertijd organiseert op zijn rooster, waarin leerlingen uit het intensief arrangement meer verwerkingstijd krijgen en leerlingen uit het basis- en gevorderd arrangement een verdieping of verbreding krijgen aangeboden. De leerkracht doet dus iets extra's/meer voor de leerlingen uit het intensief arrangement om hen de doelen te laten halen van het basisarrangement. Insteken op de didactische middenmoot zou hier voor een groot aantal leerlingen onwenselijk zijn. Je doet ze dan tekort. Dit zou namelijk betekenen dat een behoorlijk deel van de leerlingen uit het gevorderd arrangement en een groot deel van de leerlingen uit het intensief arrangement wordt bediend met het aanbod voor de middenmoot.

Recht doen aan verschillen

Het mag duidelijk zijn dat de leerlingen uit voorbeeld 2 verschillende behoeften hebben. De leerlingen uit het intensief arrangement hebben behoefte aan iets extra of meer (bijvoorbeeld meer verwerkingstijd, denktijd, begeleid inoefenen, enkelvoudige strategieën, lager handelingsniveau etc.). De leerlingen uit het gevorderd arrangement hebben behoefte aan iets anders (bijvoorbeeld cognitieve autonomie, autodidactisch leren, minder verwerkingstijd, verkorte instructie). Als de leerkracht in dit voorbeeld zijn onderwijsaanbod afstemt op de middenmoot, zal hij óf een hele grote groep te weinig uitdagen óf over de hoofden van een hele groep leerlingen heen praten. Leerlingen ervaren dit aanbod als te makkelijk of juist te moeilijk, met als gevolg dat ze afhaken en iets anders gaan doen. Leerkrachten geven aan dat dit vaak resulteert in ongewenst gedrag van leerlingen.

Veel leerkrachten die werken volgens het 4D-model geven aan dat ze door deze werkwijze meer uit leerlingen halen en dat ze de resultaten bereiken die ze hebben vastgesteld in hun ambitie. Dit geldt voor de basisvakken, maar ook voor de leergebiedoverstijgende vakken, zoals sociaal gedrag en leren leren. Deze bewustwording van de verdeling van leerlingen over verschillende arrangementen aan de hand van leerlinggegevens is de basis om effectief passend onderwijs te bieden. Het aanbod in zorgvuldig samengestelde arrangementen zorgt ervoor dat er voor elke leerling een 'passend onderwijsaanbod' is. Zo doet u recht aan verschillen, op een goed te organiseren manier. Dat is essentieel voor iedere leerling!

Auteur: Audrey Machielsens

Meer lezen over het gebruik van data?

Onlangs publiceerde het Kohnstamm Instituut het rapport *Datagebruik in het onderwijs*. Voor CED-collega Marijke Erades aanleiding om een opiniërend artikel te schrijven: *Data verzamelen zonder onderwijsdoel, stop ermee!*.

Hierin schetst ze in een notendop hoe scholen een data-ondersteunende cultuur kunnen creëren.

[Lees er hier meer over!](#)

Meer lezen over de data-ondersteunende cultuur in relatie tot het onderzoekskader van de inspectie?

Onlangs publiceerden wij de resultaten van de QuickScan 'Hoe inspectieproof is uw school?'

[Lees er hier meer over](#)

Meer informatie

Wij wisselen graag met u van gedachten. Wilt u een gesprek? Neem contact op met Wilma Peulen, w.peulen@cedgroep.nl, tel. 06 51845202.